

УДК 331.526

Шматковська Тетяна,
кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра обліку та оподаткування,
м. Луцьк, ORCID ID: 0000-0003-2771-9982,
e-mail: shmatkovska2016@gmail.com

Гордійчук Антоніна,
кандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет,
кафедра економіки,
м. Луцьк, ORCID ID 0000-0003-3274-8219
e-mail: allure77@ukr.net

Хоміук Наталія,
доктор економічних наук,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри менеджменту,
м. Луцьк, ORCID ID 0000-0002-3277-8840,
e-mail: khomiuk.nataliia@vnu.edu.ua

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-03-34-41>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Вступ. В умовах війни Україна стикається з численними викликами, які впливають на соціально-економічну ситуацію та функціонування ринку праці. Особливої актуальності при цьому набуває формування інклюзивного ринку праці, який здатен забезпечити рівні можливості для всіх громадян, включаючи вразливі групи населення, що сприятиме соціальній згуртованості та економічній стабільності країни. Це потребує формування концептуальних підходів до створення інклюзивного ринку праці в Україні, враховуючи особливості воєнного часу та виклики, що постають перед країною.

Мета. Метою дослідження є визначення концептуальних засад формування інклюзивного ринку праці в Україні в умовах війни на основі визначення основних викликів для залучення вразливих груп населення до ринку праці та розробки шляхів їх подолання задля забезпечення соціальної та економічної стабільності держави.

Методи. Методологія дослідження базується на комплексному підході, що включає аналіз наукової літератури, нормативно-правової бази та статистичних даних. В дослідженні застосовано методи порівняльного аналізу для визначення бар'єрів на ринку праці, системний підхід для визначення концептуальних засад інклюзивності, а також метод логічного узагальнення для визначення практичних шляхів вирішення виявлених проблем.

Результати. У статті визначено необхідність формування інклюзивного ринку праці в Україні в умовах війни, коли соціально-економічна нестабільність впливає на доступ до працевлаштування різних груп населення. Виявлено основні перешкоди для участі вразливих груп населення у ринку праці, зокрема ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, молоді та жінок. Аналіз сучасної нормативно-правової бази показав, що наразі існує дефіцит інструментів державної підтримки їхньої зайнятості. Доведено важливість співпраці між державою, бізнесом та громадським сектором для створення рівних можливостей зайнятості. Визначено концептуальні підходи до формування інклюзивного ринку праці: впровадження програм професійного перенавчання, розвитку соціального підприємництва та адаптація робочих місць. Доведено необхідність формування державної політики, спрямованої на забезпечення рівноправного доступу до ринку праці для усіх груп населення та зміцнення економічної стабільності України.

Висновки. Доведено важливість формування інклюзивного ринку праці в Україні як ключового елемента соціально-економічної стабільності в умовах війни. Запропоновані концептуальні засади забезпечують розширенню можливостей для вразливих груп населення, зниженню рівня безробіття та підвищенню соціальної згуртованості.

Ключові слова: ринок праці, інклюзивний розвиток, воєнний стан, економічна безпека, працевлаштування, соціально-економічна стабільність.

Shmatkovska Tetiana,
PhD, associate professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Department of accounting and taxation,
Lutsk

Gordiichuk Antonina,
Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Lutsk National Technical University,
Department of Economics,
Lutsk

Khomiuk Nataliia,
Doctor of economics,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Department of management,
Lutsk

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE FORMATION OF THE INCLUSIVE LABOR MARKET IN UKRAINE

Introduction. In the conditions of war, Ukraine faces numerous challenges that affect the socio-economic situation and the functioning of the labor market. At the same time, the formation of an inclusive labor market, which is able to provide equal opportunities for all citizens, including vulnerable groups of the population, which will contribute to social cohesion and economic stability of the country, becomes particularly relevant. This requires the formation of conceptual approaches to the creation of an inclusive labor market in Ukraine, taking into account the peculiarities of wartime and the challenges facing the country.

The purpose of the article. The purpose of the study is to determine the conceptual foundations of the formation of an inclusive labor market in Ukraine in wartime conditions based on the identification of the main challenges for attracting vulnerable population groups to the labor market and the development of ways to overcome them in order to ensure the social and economic stability of the state.

Methods. The research methodology is based on a comprehensive approach, which includes the analysis of scientific literature, regulatory and legal framework and statistical data. The research uses methods of comparative analysis to determine barriers in the labor market, a systematic approach to determine the conceptual foundations of inclusiveness, and a method of logical generalization to determine practical ways to solve the identified problems.

Results. The article identifies the need for the formation of an inclusive labor market in Ukraine in the conditions of war, when socio-economic instability affects access to employment for various population groups. The main barriers to the participation of vulnerable population groups in the labor market, including veterans, internally displaced persons, people with disabilities, youth and women, have been identified. The analysis of the modern legal framework showed that there is currently a shortage of state support tools for their employment. The importance of cooperation between the state, business and the public sector to create equal employment opportunities has been proven. Conceptual approaches to the formation of an inclusive labor market are defined: implementation of professional retraining programs, development of social entrepreneurship and adaptation of workplaces. The need for the formation of a state policy aimed at ensuring equal access to the labor market for all population groups and strengthening the economic stability of Ukraine has been proven.

Conclusions. The importance of the formation of an inclusive labor market in Ukraine as a key element of socio-economic stability in the conditions of war has been proven. The proposed conceptual principles ensure the expansion of opportunities for vulnerable population groups, the reduction of unemployment and the increase of social cohesion.

Keywords: labor market, inclusive development, martial law, economic security, employment, socio-economic stability.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану, зумовленого агресією російських мерзотників проти України, перед країною постає ряд викликів, що суттєво впливають на формування ринку праці. Особливої актуальності при цьому набуває концепція інклюзивного ринку праці, який би забезпечував рівні можливості для зайнятості різних категорій населення, зокрема осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, жінок, молоді та інших вразливих груп

населення. Військові дії зумовили масштабні демографічні зміни, соціальні зрушення та економічні втрати, які впливають на всі аспекти функціонування ринку праці, зокрема на доступність робочих місць, рівень заробітної плати, соціальний захист та можливості професійного розвитку громадян. Тому питання інклюзивності ринку праці в Україні набуває особливої гостроти, оскільки відсутність належних умов для залучення вразливих груп населення у трудову діяльність призводить до їх соціального виключення, зростання рівня бідності та нерівності. Водночас активне залучення таких груп до продуктивної праці сприятиме не лише економічній стабільності та розвитку країни, але й зростанню соціальної згуртованості, що є критично важливим у даний час.

З огляду на складні умови воєнного стану, наразі існує об'єктивна потреба у розробці та впровадженні концептуальних засад формування інклюзивного ринку праці, здатного реагувати на специфічні виклики воєнного часу. Це вимагає виявлення існуючих перешкод, які заважають різним групам населення належним чином вийти на ринок праці, а також формування принципів та шляхів їх подолання. Крім того, важливим є і питання розробки дієвих механізмів підтримки зайнятості вразливих категорій громадян, що враховують як їхні потреби, так і економічні та соціальні реалії в країні. Зокрема, важливим аспектом виступає адаптація ринку праці до потреб осіб, що постраждали від війни – зокрема, ветеранів, які повертаються з фронту та мають потребу в ресоціалізації та професійному перенавчанні, а також внутрішньо переміщених осіб, які стикаються з проблемами працевлаштування через втрату місця проживання та трудових навичок. Розробка відповідної концепції повинна враховувати не лише державні підходи та інструменти, але й ініціативи приватного сектору, громадянського суспільства та міжнародних організацій, які можуть сприяти формуванню умов для рівноправної участі всіх груп населення в економічній діяльності країни.

Тому дослідження принципів формування інклюзивного ринку праці набуває особливої актуальності в контексті забезпечення соціальної справедливості задля забезпечення економічної безпеки та розвитку України в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження концептуальних засад формування інклюзивного ринку праці набуло особливої актуальності у науковій літературі в останні роки. При цьому основна увага дослідників стосується важливості інклюзивного ринку праці як такого, що сприяє соціальній справедливості, рівності можливостей та економічній стійкості.

Зокрема, у роботі Н. Л. Хомюк досліджується концепція інклюзивного ринку праці в контексті структурних трансформацій економіки, модернізації соціальної політики та ринкових реформ. При цьому підкреслюється важливість соціальної інтеграції вразливих груп населення через їхню активну залученість у трудову діяльність. На основі аналізу світового досвіду автор визначає ефективність таких інструментів, як соціальне підприємництво, програми професійного перенавчання та розвиток гнучких форм зайнятості, що є важливими для створення рівноправного доступу до ринку праці [5].

Водночас М. І. Дзямучич акцентує увагу на специфіці українського ринку праці, який характеризується нестабільністю, нерівністю можливостей та високим рівнем неформальної зайнятості. При цьому зазначається, що у умовах війни значно ускладнилися процеси працевлаштування, створивши нові виклики для українського ринку праці. Вивчення цих аспектів є важливим для розуміння сучасної ситуації та розробки дієвих підходів до інклюзивності [1; 2; 3].

Крім того, Т. О. Шматковська підкреслює роль державної політики у формуванні інклюзивного ринку праці, зокрема визначає необхідність розробки законодавства та програм, спрямованих на підтримку зайнятості вразливих груп. На основі аналізу нормативно-правової бази, що регулює ринок праці в Україні, зокрема законів про зайнятість населення, соціальний захист та підтримку осіб з інвалідністю вказується недостатня ефективність існуючих політик та необхідність їхньої адаптації до умов війни та післявоєнного відновлення країни [10; 11; 12].

Важливою складовою досліджень даної проблеми є вивчення інклюзивного ринку праці в контексті розвитку людського капіталу, що розкривається у працях Ю. О. Чалюк, у яких підкреслюється, що інвестування у професійне навчання, підвищення кваліфікації та створення сприятливих умов для працевлаштування сприяє підвищенню конкурентоспроможності робочої сили та економічному зростанню. Також авторка аналізує можливості залучення міжнародних організацій до розвитку інклюзивного ринку праці в Україні, оскільки їхній досвід та ресурси можуть сприяти ефективній реалізації програм підтримки зайнятості [6; 7; 8; 9].

Варто також відзначити дослідження О. В. Потьомкіної, що стосується питань соціального партнерства та співпраці між державою, бізнесом та громадським сектором. Такий підхід розглядається як ключовий для формування інклюзивного ринку праці, де кожен із партнерів виконує свою роль у сприянні зайнятості та соціальному захисту. В дослідженні аналізується роль бізнесу у створенні робочих місць, розвитку корпоративної соціальної відповідальності та підтримці професійного навчання працівників. Зазначається, що громадські організації відіграють важливу роль у соціальному супроводі та реабілітації вразливих груп населення [4].

Загалом, існуючі наукові напрацювання у сфері інклюзивного ринку праці відзначаються багатогранністю та різноплановістю. Водночас існує об'єктивна потреба подальших досліджень і вдосконалення підходів до формування інклюзивного ринку праці в Україні, що зумовлено деструктивним впливом війни на національну економіку.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Метою статті є визначення концептуальних засад формування інклюзивного ринку праці в Україні в умовах війни на основі визначення основних викликів для залучення вразливих груп населення до ринку праці та розробки шляхів їх подолання задля забезпечення соціальної та економічної стабільності держави

Виклад основного матеріалу. Необхідність формування інклюзивного ринку праці в Україні в умовах війни обумовлена масштабними соціально-економічними викликами, які виникли в національній економічній системі. Зокрема, війна призвела до переміщення населення, руйнування інфраструктури, скорочення кількості робочих місць та зміни структури зайнятості. Це обумовило зростання рівня безробіття, соціальної нестабільності та поглиблення нерівності у суспільстві. В таких умовах саме інклюзивний ринок праці є ключовим фактором для подолання зазначених викликів, оскільки він спрямований на створення рівних можливостей працевлаштування для всіх категорій населення, зокрема вразливих груп, які найбільше постраждали від війни.

Формування інклюзивного ринку праці дозволить залучити до економічної активності внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, люди з інвалідністю тощо, які стикаються з труднощами в пошуку роботи. Інклюзивний підхід сприятиме не лише економічній стабільності, а й забезпеченню соціальної згуртованості що є критично важливим у часи війни, коли суспільство потребує єдності та взаємної підтримки. Крім того, інклюзивний ринок праці сприяє ефективному використанню людського капіталу країни. За умов війни, коли певні сектори економіки можуть бути ослаблені або зруйновані, а традиційні джерела зайнятості скорочуються, важливо створити умови для перенавчання, перекваліфікації та підвищення кваліфікації робочої сили, що допоможе забезпечити доступ до нових можливостей працевлаштування та збалансувати попит і пропозицію на ринку праці.

Разом з тим, інклюзивний ринок праці дозволяє подолати традиційні дискримінаційні бар'єри, які обмежують участь окремих груп населення у трудовій діяльності. В умовах війни особливо важливо забезпечити соціальний захист і можливості для відновлення та інтеграції тих, хто втратив роботу, місце проживання або отримав поранення. Завдяки інклюзивному підходу, можна стимулювати економічну активність, створювати нові робочі місця, розвивати підприємництво та забезпечити економічне зростання навіть в умовах військового конфлікту.

Тому формування інклюзивного ринку праці в Україні в умовах війни є важливим кроком до економічної стійкості, соціальної згуртованості та сталого розвитку. Саме такий ринок дозволить забезпечити рівноправний доступ до зайнятості для всіх громадян та сприяти подоланню наслідків війни, стимулюючи відновлення економіки та соціальної структури країни. При цьому реалізація інклюзії на ринку праці повинна базуватися на відповідних принципах, які б забезпечували успішну реалізацію поставлених завдань у сфері працевлаштування (табл. 1).

Необхідно зазначити, що наразі основні перешкоди для участі вразливих груп населення у ринку праці включають дискримінацію та стереотипи щодо ветеранів, людей з інвалідністю, жінок та молоді, недостатній доступ до освіти та професійного навчання, а також обмежений доступ до гнучких умов праці тощо. В той же час внутрішньо переміщені особи стикаються з проблемами адаптації та відсутністю житла чи постійного місця проживання. Важливими також є бар'єри фізичного доступу до робочих місць та недостатня підтримка соціальних та реабілітаційних послуг.

Основні принципи формування інклюзивного ринку праці

Принцип інклюзії	Сутність та зміст принципу
Рівність можливостей	забезпечення однакових умов доступу до працевлаштування для всіх категорій населення, без дискримінації за ознаками статі, віку, стану здоров'я чи соціального статусу
Адаптація до потреб вразливих груп населення	формування гнучких умов праці, перенавчання та соціальної підтримки для залучення вразливих груп населення до ринку праці
Підтримка професійного розвитку	забезпечення можливостей для підвищення кваліфікації, навчання та розвитку компетенцій, необхідних для успішного працевлаштування
Соціальна відповідальність бізнесу	стимулювання підприємств до впровадження практик, що сприяють рівноправній зайнятості, розвитку інклюзивної корпоративної культури та підтримці працівників.

Джерело: розроблено автором на основі джерел [1; 9; 12]

Однією з ключових перешкод вирішення зазначених проблем є дефіцит інструментів державної підтримки зайнятості, що проявляється у відсутності комплексних програм для працевлаштування та реінтеграції ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, молоді та жінок. Недостатньо розвиненими наразі є механізми фінансового стимулювання роботодавців для працевлаштування даних категорій населення, існують обмежені можливості професійного перенавчання та підвищення кваліфікації, що враховують особливі потреби даних груп. Загалом функціональна невідповідність існуючих законодавчих актів реальним потребам ринку праці, а також слабка координація між державними установами, які відповідають за працевлаштування, ускладнюють доступ до робочих місць та соціального захисту і цим перешкоджають формуванню інклюзивного ринку праці.

В таких умовах співпраця між державою, бізнесом та громадським сектором є критично важливою для створення рівних можливостей зайнятості, оскільки кожен із цих секторів відіграє унікальну роль у формуванні інклюзивного ринку праці. Держава має забезпечувати нормативно-правову базу, фінансувати програми соціального захисту, сприяти професійному навчанню та перенавчанням безробітних, а також стимулювати роботодавців до працевлаштування вразливих груп. Бізнес, зі свого боку, є головним джерелом створення робочих місць та може впроваджувати інноваційні практики корпоративної соціальної відповідальності, спрямовані на розширення можливостей зайнятості для ветеранів, людей з інвалідністю, жінок, молоді та внутрішньо переміщених осіб. Громадські організації часто є найбільш обізнаними відносно потреб та викликів вразливих груп, надаючи їм підтримку та забезпечуючи посередництво між ними та потенційними роботодавцями. У свою чергу саме громадські організації привертають увагу суспільства до проблем нерівності на ринку праці.

Загалом таке партнерство дозволяє більш ефективно використовувати ресурси та потенціал кожного з секторів. Завдяки об'єднанню зусиль виникає можливість формування комплексної системи заходів, спрямованої на подолання дискримінаційних бар'єрів, забезпечення професійного розвитку та соціальної підтримки населення. Залучення бізнесу сприяє реалізації інноваційних підходів до працевлаштування, а участь громадських організацій, у свою чергу, забезпечує гнучкість та оперативність у реагуванні на потреби різних груп населення. У результаті така співпраця сприяє зниженню безробіття, розширенню доступу до ринку праці та сприяє соціально-економічній стабільності та розвитку країни.

Таким чином, враховуючи визначені потреби та перешкоди, можна сформулювати комплексні концептуальні засади формування інклюзивного ринку праці в Україні за існуючих умов. Зокрема, вони передбачають:

1. Рівноправний доступ до працевлаштування, що передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх груп населення шляхом усунення дискримінаційних бар'єрів. Для цього

необхідно сформувавши політику недискримінації та впровадити стандарти гендерної рівності, забезпечення рівного доступу до вакансій для вразливих категорій, зокрема осіб з інвалідністю, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб тощо. Такий підхід сприятиме підвищенню соціальної згуртованості та економічній стабільності. Водночас важливо розробити інструменти контролю за дотриманням рівних можливостей на ринку праці та впровадити освітні програми для роботодавців, щоб підвищити їхню обізнаність про переваги інклюзивності.

2. Професійний розвиток та перекваліфікація, орієнтовані на розробку та впровадження програм професійного навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації для вразливих груп населення. Особливу увагу при цьому слід приділяти ветеранам, внутрішньо переміщеним особам та особам з інвалідністю, які потребують додаткових знань та навичок для адаптації до нових умов ринку праці. Держава повинна стимулювати бізнес до участі в таких програмах, створюючи фінансові стимули та сприяючи розвитку державного-приватного партнерства. У свою чергу в даному аспекті потрібно забезпечити і залучення освітніх та навчальних закладів, котрі на основі гнучких форми навчання та інтеграції цифрових навичок стимулюватимуть адаптацію визначених груп населення до швидких змін ринку праці.

3. Розвиток гнучких форм зайнятості – впровадження альтернативних форм працевлаштування, що відповідають сучасним викликам і потребам різних груп населення. Гнучкі робочі графіки, дистанційна робота, неповний робочий день та сезонна зайнятість можуть бути ефективними способами забезпечення зайнятості для осіб з особливими потребами або тих, хто має труднощі з доступом до ринку праці через географічні чи сімейні обмеження. При цьому держава повинна створити правові умови та підтримувати бізнес у впровадженні таких гнучких форм, а також сприяти розвитку цифрової інфраструктури для забезпечення можливості віддаленої роботи.

4. Інституційне забезпечення інклюзивності ринку праці – створення ефективних інституційних механізмів, що сприяють реалізації політики інклюзивного працевлаштування. Це передбачає формування міжвідомчих комісій, які координують співпрацю між різними державними органами стосовно питань зайнятості вразливих груп та формування інформаційних систем, які б відслідковували результати політики інклюзії. Інституційне забезпечення також передбачає активну участь соціальних партнерів – бізнесу, громадських організацій, профспілок, які спільно працюють над впровадженням інклюзивних практик та розробкою програм підтримки для вразливих груп населення (рис. 1).

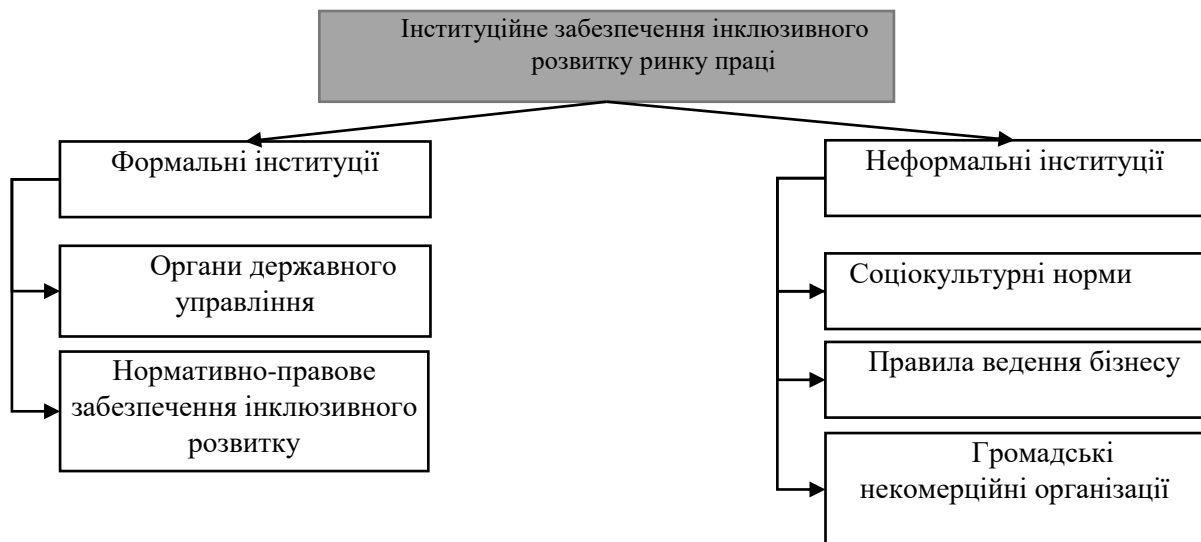

Рис. 1. Система інституційного забезпечення інклюзивного розвитку ринку праці

Джерело: розроблено автором

5. Соціальна підтримка та мотивація роботодавців, що передбачає формування стимулів для бізнесу, які б сприяли працевлаштуванню вразливих груп, зокрема шляхом податкових пільг, грантів

або субсидій для тих роботодавців, які активно залучають до роботи осіб з інвалідністю, ветеранів тощо. При цьому важливо забезпечити соціальний супровід працевлаштованих осіб з метою їх адаптації та утримання на робочому місці. В даному аспекті держава може сприяти розвитку соціального підприємництва та впроваджувати механізми державно-приватного партнерства для стимулювання інклюзивних практик на підприємствах різних форм власності.

б. Співпраця держави, бізнесу та громадськості, котра полягає у розвитку партнерства між державними установами, бізнесом та громадськими організаціями для координації зусиль у забезпеченні рівних можливостей на ринку праці. Громадські організації при цьому можуть сприяти пошуку роботи для вразливих груп, надаючи їм консультації та допомогу у працевлаштуванні, а бізнес може реалізовувати програми корпоративної соціальної відповідальності, орієнтовані на розширення інклюзивних практик. Відповідно, співпраця між усіма секторами дозволить ефективно розподілити ресурси, обмінюватися досвідом та створити комплексну систему заходів для сприяння зайнятості.

Як бачимо, необхідність формування державної політики, що забезпечує рівноправний доступ до ринку праці, обумовлена потребою подолання соціальної нерівності та забезпечення інклюзивного економічного зростання. Така політика сприятиме залученню вразливих груп населення до трудової діяльності, зменшенню безробіття та підвищенню продуктивності праці. Рівноправний доступ до зайнятості підвищує соціальну згуртованість, сприяє розвитку людського капіталу та зміцненню економічної стабільності України, що особливо важливо в умовах військових та економічних викликів, з якими стикається наша держава.

Висновки та пропозиції. Таким чином, приходимо до висновку про ключову роль інклюзивного ринку праці для соціально-економічного розвитку України в умовах війни. Виявлено, що інклюзивність є важливим чинником забезпечення рівних можливостей для працевлаштування та соціальної інтеграції вразливих груп населення. Розробка та впровадження державної політики, яка враховує потреби ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та ін., є пріоритетним завданням для зміцнення ринку праці. При цьому системні заходи, спрямовані на професійну підготовку, адаптацію робочих місць та підтримку роботодавців, є запорукою успішної реалізації інклюзивного підходу. Водночас, ефективне інституційне забезпечення та співпраця між державою, бізнесом та громадським сектором сприятимуть ефективній інтеграції різних груп на ринку праці, що сприятиме економічній стабільності та соціальному відновленню країни.

Джерела та література

1. Дзямулич М. І. Формування соціальної економіки в Україні. *Економічний форум*. 2022. №3. С. 3–8.
2. Дзямулич М. І., Максим'як С. В. Концептуальні засади формування зайнятості сільського населення України. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 84. № 5. С. 25–30.
3. Дзямулич М. І., Фадєєва І. Г., Шматковська Т. О. Промисловий інтернет речей та його застосування у бізнес-процесах. *Економічний форум*. 2021. №3. С. 54–59.
4. Потьомкіна О. В., Дзямулич М. І., Шубала І. В. Стимулювання праці як чинник забезпечення ефективності використання персоналу. *Економічний форум*. 2019. №1. С. 184–187.
5. Хомюк Н. Л., Шматковська Т. О., Дзямулич М. І., Гаряга Л. О. Детермінанти розвитку інклюзивного ринку праці в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. №37(1). С. 22–27.
6. Чалюк Ю. О. Вплив COVID-19 на соціально-економічну стабільність середнього класу. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки»*. 2021. №8(52). Том 1. С.68–78.
7. Чалюк Ю. О. Глобальна конкурентоспроможність Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. №1. С. 137–149.
8. Чалюк Ю. О. «Warstate» і «Welfare state»: конфлікт чи синергія воєнної стратегії та соціальної безпеки України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №1(48). С. 309–320.
9. Чалюк Ю. О., Довганик Н. М. Соціальне партнерство України з ЄС у рамках єврорегіонів і транскордонних кластерів. *Науковий вісник Полісся*. 2018. №4(16). С. 33–38.
10. Шматковська Т. О. Оцінка економічної активності сільського населення. *Економіка АПК*. 2007. №6(152). С. 113–119.
11. Шматковська Т. О. Тенденції розвитку соціально-демографічних процесів у сільській місцевості Волині та визначення їх взаємозв'язку. *Статистика України*. 2007. №2(37). С. 50–56.

12. Шматковська Т. О., Стащук О. В. Управління розвитком персоналу підприємства на засадах інклюзивного зростання. *Ефективна економіка*. 2020. №8.

References

1. Dziamulych M. I. (2022). Formuvannya sotsialnoi ekonomiky v Ukraini [Formation of social economy in Ukraine]. *Ekonomichnyi Forum – Economic Forum*. Vol. 3. Pp. 3–8 [in Ukrainian].
2. Dziamulych M. I., & Maksymiak, S. V. (2023). Kontseptualni zasady formuvannya zainiatosti silskoho naselennia Ukrainy [Conceptual principles of the formation of employment of the rural population of Ukraine]. *Galytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*. Vol. 84(5). Pp. 25–30 [in Ukrainian].
3. Dziamulych, M. I., Fadieieva, I. H., & Shmatkovska, T. O. (2021) Promyslovyi internet rechei ta yoho zastosuvannya u biznes-protseсах [Industrial Internet of Things and its application in business processes]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*. Vol 3. Pp. 54–59 [in Ukrainian].
4. Potiomkina O. V., Dziamulych, M. I., & Shubala, I. V. (2019). Stymuliuvannya pratsi, iak chynnyk zabezpechennia efektyvnosti vykorystannia personalu [Stimulating work as a factor in ensuring the efficiency of personnel use]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*. Vol. 1. Pp. 132–137 [in Ukrainian].
5. Khomiuk, N. L., Shmatkovska, T. O., Dziamulych, M. I., & Hariaha, L. O. (2024). Determinanty rozvytku inkluzyvnoho rynku pratsi v Ukraini [Determinants of the development of the inclusive labor market in Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka*. Vol. 37(1). Pp. 22-27 [in Ukrainian].
6. Chaliuk, Yu. O. (2021) Vplyv COVID-19 na sotsialno-ekonomichnu stabilnist serednoho klasu [The impact of COVID-19 on the socio-economic stability of the middle class]. *Internauka. Seria: "Ekonomichni nauky" – Interscience. Series: "Economic Sciences"*. Vol. 8(32). Part 1. Pp. 68–78 [in Ukrainian].
7. Chaliuk, Yu. O. (2021). Globalna konkurentospromozhnist kytaiu [Global competitiveness of China]. *Kytaieznavchi doslidzhennia – Chinese studies*. Vol. 1. Pp. 137–149 [in Ukrainian].
8. Chaliuk, Yu. O. (2024). "Warstate" i "Welfare state": konflikt chy synerhiia voiennoi stratehii ta sotsialnoi bezpeky Ukrainy ["Warstate" and "Welfare state": conflict or synergy of military strategy and social security of Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable economic development*. Vol. 1(48). Pp. 309–320 [in Ukrainian].
9. Chaliuk, Y. O., & Dovhanyk, N. M. (2019). Sotsialne partnerstvo Ukrainy z ES u ramkakh evroregioniv I transkordonykh klasteriv [Social partnership of Ukraine with the EU within the european regions and cross-border clusters]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissia*, (4(16), 33–38 [in Ukrainian].
10. Shmatkovska, T. O. (2007). Otsinka ekonomichnoi aktyvnosti silskoho naselennia [Assessment of the economic activity of the rural population]. *Ekonomika APK – Economics of agricultural*. Vol. 6(152). Pp. 113–119 [in Ukrainian].
11. Shmatkovska, T. O. (2007). Tendentsii rozvytku sotsialno-demografichnykh protsesiv u silskii mistsevesti Volyni ta vyznachennia yikh vzaiemozviazku [Trends in the development of socio-demographic processes in rural areas of Volyn and determination of their relationship]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*. Vol. 2(37). Pp. 50–56 [in Ukrainian].
12. Shmatkovska, T. O., & Stashchuk, O. V. (2020). Upravlinnia rozvytkom personalu pidpriemstva na zasadakh inkluzyvnoho zrostannia [Management of the staff development of the enterprise on the basis of inclusive growth]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*. Vol. 8 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.09.2024 р.